

A Fiatal Gazdák Magyarországi Szövetsége – AGRYA előzetes álláspontja a Közös Agrárpolitika jövőjével kapcsolatban

A Közös Agrárpolitika (KAP) az Európai Unió egyik legösszetettebben szabályozott, többször megreformált, de évtizedek óta működő közösségi szintű politikája, amely alapvetően meghatározza az európai, és most már több éve, a hazai mezőgazdaságot is. Számunkra rendkívül nagy tétje van a KAP átalakításának. A csatlakozás óta eltelt öt év eléggé vegyes képet mutat: a hazai agrárgazdaság (ezen belül is elsősorban az élelmiszeripar) nem tekinthető a csatlakozás nyertesének. Ugyanakkor agrár- és vidékfejlesztési támogatások szempontjából jól állunk: míg az EU agrártermelésének kb. 2 %-át adja Magyarország, addig a KAP pénzek kb. 3,5%-át hívjuk le, illetve az 1 hektárra vetített támogatások szempontjából az EU-27 első harmadában vagyunk.

A KAP évtizedek alatt felhalmozott számos pozitív hozadéka (élelmezés- és élelmiszerbiztonság, minőségi élelmiszertermelés, kulturtáj és biodiverzitás fenntartása, állatjóléti intézkedések, vidéki területek fejlesztése) mellett nem szabad elfeledkeznünk annak negatív vonásairól (környezetterhelés, magas költségvetési kiadások, nemzetközi elfogadtatás, bonyolult, bürokratikus rendszer). Vitathatatlan, hogy az átalakítására az egyre fokozódó belső és külső feszültségek és az új globális kihívások (klímaváltozás, népességnövekedés, energia kérdések) miatt szükség van, de számunkra egyáltalán nem mindegy, milyen irányú és mértékű lesz a változás.

Az egyik legfontosabb funkciója az EU agrárpolitikájának, hogy mérsékelje az egyes gazdálkodói és fogyasztói kockázatokat, legyenek azok természeti, élelmezés- és élelmiszerbiztonsági, vagy például változó piaci helyzetből adódóak. A nemzetközi példák mintájára (pl. az USA új agrártámogatási – bevétel-biztosítási rendszere), a kibővült Európai Unióban is egyre inkább előtérbe kerül a kockázatviselés megosztásának kérdése a termelők és a fogyasztók között. Ez, valamint a különböző garanciarendszerek támogatása lehet egy kialakításra kerülő új agrárpolitika alapja. A mezőgazdaság elsődleges funkcióján, az élelmiszertermelésen túl a gazdálkodók által előállított közjavak honorálása kell, hogy előtérbe kerüljön, a Római Szerződésben lefektetett célkitűzések ma is aktuális tartalma mellé. A cross compliance (kölsönös megfeleltetés) észszerű, teljesíthető rendszerének fenntartásával (egyszerűsítésével) elérhető, hogy az európai fogyasztók továbbra is az ellenőrzött, a környezeti és állatjóléti elvárásoknak megfelelő élelmiszerhez jussanak, hogy fennmaradjon az európai mezőgazdasági örökség és annak sokszínűsége. Az előbbiek egyik fontos tartalmi eleme egy elfogadható jövedelmi szint garantálása a támogatási rendszer segítségével. Ez biztosíthatja egyebek között azt is, hogy a gazdálkodás vonzó életpálya maradjon a fiatalok számára is.

A 2004. után csatlakozott országokban komoly fejlesztési, modernizációs igények jelentkeznek az egyes gazdaságokban. A technikai, technológiai lemaradás mérsékléséhez, a hatékony, versenyképes árutermelő gazdaságok felépítéséhez a KAP jelenlegi szerkezetének további fenntartása mindenképpen indokolt. 2013 után már kiegyenlítődik az EU15 és EU12 országok gazdálkodóinak támogatási szintje. Ekkor mérséklődik a „új” tagországok

gazdálkodóinak versenyhátránya, amit a támogatások alacsonyabb szintje jelent. Nem elfogadható tehát, hogy ebben a relatíve versenysemleges helyzetben csökkenjen a teljes egészében EU forrásból finanszírozott közvetlen támogatások összege.

A magyar érdekek indokolják a KAP (legalább a jelenlegi arányú) társfinanszírozásának fenntartását, illetve azt, hogy a támogatások meghatározó része területi alapon kerüljön kifizetésre, ne pedig múltbeli bázis alapján. A támogatások renacionalizálása a jelenlegi viszonyokat konzerválná, az eltérő gazdasági fejlettségű tagállamok finanszírozási lehetőségei eltérőek. Ez kétsebességes Európához vezetne a mezőgazdasági ügyekben is, emiatt ez nem elfogadható Magyarország számára. A területi alapon kifizetett támogatások közösségi finanszírozásúak legyenek, nagyságuk meghatározásánál ne legyenek nagy különbségek a régiók között, ne legyen differenciálás, mert ez egyes tagállamok lemaradását tovább fokozná. Az eltérő támogatási szint ezen országok gazdálkodóinak a fejlődését és versenyképessé válását gátolná. A támogatási szint különbségei, mint versenyhátrány hatványozottan jelentkezik a fiatal gazdálkodói rétegnél, ahol már az induló gazdaságok miatt fokozott fejlesztési igény van. Így az országonként, régióként eltérő támogatási szintnek már középtávon is komoly negatív hatásai lehetnek a gazdálkodók korösszetételére, felgyorsíthatják az előregedést. Tehát az eltérő támogatási szint a közvetlen gazdasági hatásain túl súlyos károkat is okozhat a vidéki társadalomban.

A KAP I. pilléres egységes közvetlen támogatási rendszere – egy lépcsőzetes kiegyenlítés után – legyen egyforma minden tagállamban (nagyságrendileg kb. 220-250 euró/ha), a támogatás az adott évben használt földterület alapján járjon, a hozzájutás feltétele a jelenlegi kölcsönös megfeleltetés rendszeréhez hasonló, alapvető követelményrendszer betartása, ami a jelenleginél egyszerűbb és kisebb adminisztrációs terhekkel jár. Legyen lehetősége a tagállamoknak a közvetlen támogatási keretből egy rész elkülönítésére, amiből általuk meghatározott jogcímenek nyújtható nemzeti hatáskörben támogatás (pl. nehéz helyzetben lévő ágazatoknak).

A II. pillér vidékfejlesztési támogatásai között továbbra is legyen lehetőség a versenyképesség javítását és a szerkezetátalakítást szolgáló beruházás jellegű intézkedések (I. tengely) támogatására. A nagyobb fejlesztési és modernizációs igény különösen igaz az EU12 országok fiatal gazdálkodói számára. Ezen országok egy részében a történelmi múlt miatt nincsenek több generáció óta működő családi gazdaságok, hiszen a '90-es évek elején kezdődött csak meg a családi gazdálkodás klasszikus formája. A kialakuló, átalakuló agrárstruktúrák magukban hordozzák a növekedés, a hatékony, versenyképes gazdálkodás lehetőségét a fiatal gazdák számára is. Ehhez azonban a 2013 utáni KAP-nak a jelenleginél többfajta támogatással kell segítenie a fiatal gazdák belépését a mezőgazdasági termelésbe, valamint a gazdaságuk fejlesztését. A jelenlegi három célzott intézkedés (fiatal gazdálkodók induló támogatása, gazdaságátadás támogatása, 10 % többlet-támogatás egyes fejlesztési intézkedésekhez) mellé újabb intézkedéseket is be kell vezetni. Ezen új intézkedések részben az EU12 egyes országainak speciális szükségleteit is kielégítik, másrésztől strukturált módon segítik a fiatal gazdák gazdaságainak fejlődését, a versenyképesség erősítését.

A javasolt új intézkedések a következők lennének:

Farm gyakornoki program

A támogatás jogosultja az a gazda, vagy mezőgazdasági üzem, amelyik olyan fiatalot foglalkoztat legalább egy évig, aki 2 éven belül fejezte be az agrárképzést. A támogatás a foglalkoztatás igazolt költségeihez ad általánosságú jellegű támogatást. A támogatás további feltétele, hogy a támogatási időszakra a gazda pontosan leírt gyakorlati képzési tervet készítsen, amely a fiatal gyakorlati gazdálkodási ismereteit bővíti. A támogatás segíti a fiatal

abban, hogy sikeresen indítsa el saját vállalkozását, vagy vegyen át egy már működő gazdaságot. Ezzel enyhíthető az egyes mezőgazdasági üzemeknél (cégeknél) tapasztalható fiatal szakember hiány. Ezen túl a gazdaságok működése során a tanulmányait frissen elvégzett fiatalokon keresztül megjelenhet új, friss ismeret, amely az innováció kiindulási pontja lehet.

Külföldi szakmai tapasztalatcserék

A támogatás jogosultjai az agrárszervezetek, amelyek 40 év alatti gyakorló gazdálkodóknak szerveznek szakmai tanulmányutat más országokban. A támogatás célja a legjobb gazdálkodási gyakorlatok átvétele, a tapasztalat és tudás transzfer.

Kamattámogatás fejlesztési célú beruházásokhoz

A támogatás jogosultjai a 40 év alatti fiatal gazdák, akik már gazdálkodnak, és fejleszteni akarják a gazdaságukat. A támogatás olcsóbbá teszi a fejlesztésekhez szükséges hiteleket. A támogatás egyik kiemelkedően fontos típusa lehet az állami és magántulajdonú földek megvásárlásához kapcsolódó kamattámogatás.

Az előbbieken túl kötelezővé kell tenni a fiatal gazdák induló támogatásának bevezetését. Tehát ne opcionális legyen ez a támogatás a vidékfejlesztési tervekben. Meg kell határozni azt is, hogy arányaiban, minimálisan és összességében mennyi forrást kell biztosítani a generációváltást segítő intézkedésekre. A generációváltás kérdése az európai (és a hazai) mezőgazdaságban társadalmi kérdés is egyben, kinek készítjük az új agrárpolitikát, ha nem lesznek gazdálkodók vidéken?

A vidékfejlesztési támogatásoknál a jövőben nagyobb hangsúlyt kell, hogy kapjanak majd a gazdálkodók által előállított (és a piacok által nem díjazott) közjavak, a megújuló energiatermelés támogatása, melyek egyúttal a KAP társadalmi elfogadottságát is növelik. A jelenlegi 3. tengely és LEADER típusú támogatások segítsék elő jobban a vidéki munkahelyek teremtését és a vidéki életminőség javítását. Az agrárpolitika egyszerűsítése, a támogatásokhoz és szabályozásokhoz kapcsolódó adminisztratív eljárások és költségek csökkentése indokolt az új KAP kialakítása során.

Radikális reform helyett hosszú távú, közös érdekek mentén kialakított programozás indokolt. A támogatások drasztikus csökkentése Magyarországon és a közép-kelet-európai tagállamokban súlyos következményekkel járna. Egy fenntartható módon finanszírozható, a nemzetközi versenyben is helytálló (nemzetközi kötelezettségeket betartó), átlátható és igazságos Közös Agrárpolitika kialakítása kell, hogy a célunk legyen, a környezeti szempontok, a fogyasztók, valamint a gazdálkodók érdekeinek figyelembevételével.

Budapest, 2010. április

Weisz Miklós
társelnök

Dr. Mikula Lajos
ügyvezető elnök